

Catalunya: octubre del 1934

La proclamació de l'Estat Català va ser precedida del rebuig popular a la involució autonòmica que el Govern espanyol de dretes imposava.

En els Fets d'Octubre del 1934 a Catalunya, hi confluïren aspectes diversos, com la modificació de les relacions polítiques de la Generalitat amb el Govern de la República; l'agudització del plet rabassaire i la resposta de les organitzacions obreres al nou govern de coalició radical-cedista.

Aprovat l'Estatut d'autonomia el setembre del 1932, les eleccions al Parlament de Catalunya (novembre del 1932) havien donat el triomf a l'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), enfortint així la seva hegemonia, i Francesc Macià era confirmat president de la Generalitat. Així mateix, les eleccions municipals de gener del 1934 donaven el triomf a la coalició d'esquerres encapçalada per ERC i Unió Socialista de Catalunya (USC) a la majoria de pobles i ciutats i consolidaven, en detriment de la Lliga, el poder d'ERC a Catalunya.

A partir de les eleccions de novembre del 1933 i de la mort del president Macià (Nadal del 1933), les dificultats de relació amb el Govern de la República s'incrementen. En ple període de traspassos de serveis del Govern de la

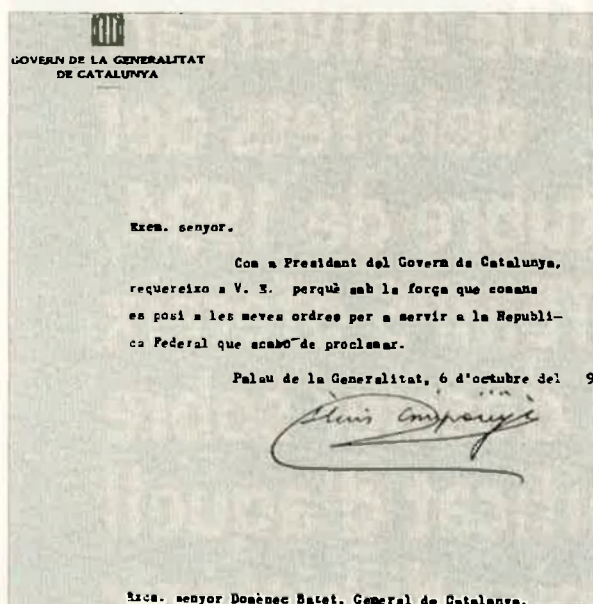
República a la Generalitat –en compliment de l'Estatut d'autonomia– es trencava la sintonia que havia permès fins aleshores una valoració positiva dels traspassos de serveis.

La discòrdia al si de la coalició republicana-socialista que governava Espanya provocà la caiguda del govern Azana i la convocatòria d'eleccions a Corts per al novembre de 1933, que foren una denota de les esquerres a tot Espanya. La Confederación Española de Derechas Autónomas (CEDA) obtenia el major nombre de vots; però el fet que no obtingués la majoria necessària per a governar i que fos obertament antirepublicana impulsà el president Alcalá Zamora a encarregar el govern

al cap del Partit Republicà Reformista, Lerroux, excoent-ne la CEDA. No obstant això, Lerroux –contrari a l'autonomia i gens estimat a Catalunya– comptà amb el suport de la CEDA i paralitjà i revisà la política reformista dels dos primers anys. La formació d'una Generalitat presidida per Companys –a la mort de Macià– i governada per una concentració de les esquerres (ERC, USC, PNRE i AC) topà amb la nova majoria de dretes a les Corts de la República –on, a més, la representació catalana era majoritàriament en mans de la Lliga, guanyadora de les eleccions de novembre.

Aquestes circumstàncies modificaren les relacions polítiques de la Generalitat amb el Govern de la República de forma que el resultat

fou una política obstructcionista de Madrid i una malentesa progressiva. La primera i dura contesa es produí amb el traspàs de la contribució territorial, desencallat pel conseller de Finances, Martí Esteve, que aconseguí, a més, unes quantitats provisionals per als serveis de la Guàrdia Civil i els de vigilància i seguretat. Aquest acord va permetre a la Generalitat de confeccionar un pressupost que, aprovat el juny del 1934 pel Parlament de Catalunya, cobria el segon semestre de

Dalt, Companys i alguns consellers a la Model de Madrid. El general Batet no va fer cas de l'ordre del president (baix) i va esclafar la revolta.

l'any; però que fou prorrogat fins a l'inici de la guerra civil, per causa dels Fets d'Octubre.

Per últim, el setembre se cedia a la Generalitat, de forma provisional i incompleta, l'impost de drets reials, amb què el valor dels serveis traspasats a la Generalitat era superior al dels recursos traspasats (contribució territorial més drets reials). Malgrat aquesta diferència que afectava la liquiditat de tresoreria, la Generalitat havia creat la base institucional mínima per bastir unes Finances autònomes i per consolidar el règim autòndmic, com també l'elaboració d'una legislació municipal pròpia.

A més de les dificultats en els traspassos de serveis, el triomf de les dretes a Espanya portà un seguit de tensions respecte a la Llei de Contractes de Conreu

—destinada a apaivagar el plet rabassaire, obert des dels primers dies de la República—, que el Parlament de Catalunya havia promulgat el mes d'abril de 1932, amb l'absència de la Lliga, que no hi acudia des de les eleccions municipals de gener. Però ara la Lliga disposava de la representació catalana a Madrid, recollí la protesta dels propietaris de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre i impugnà la Llei de Contractes, basant-se en el fet que la Generalitat s'havia extralimitat en les seves prerrogatives autonòmiques legislant en matèria social. El Tribunal de Garanties Constitucionals anul·là la llei; però a mitjan juny de 1934 el Parlament de Catalunya aprovà de nou la llei i tres mesos després un Reglament complementari que en modificava l'execució i facilitava un acord polític que semblava desitjat tant per l'ERC com per la Lliga; però que fou torpedinat pels sectors més intransigents de l'Institut Agrícola.

A la tensió sobre el fet rabassaire, s'hi afegí, durant el mes de setembre, la progressiva agitació social dirigida per l'Aliança Obrera i una

Dalt a l'esquerra, el president Companys proclama l'Estat Català, davant els micròfons de ràdio, en el palau de la Generalitat. Malgrat la determinació d'alguns sectors separatistes, l'exèrcit no va tenir problemes a aixafar les mobilitzacions de suport a la República catalana. A la dreta, es poden veure els efectes del canoneig a la façana de la Comandància de Sometents de Catalunya, a la Rambla de Santa Mònica; i damunt d'aquestes ratlles, un escamot armat de Joves d'Estat Català patrullant pels carrers de Barcelona a les ordres del conseller Josep Dencàs.

nova qüestió de competències, aquest cop entre el cap d'ordre públic de la Generalitat, Miquel Badia, d'Estat Català —que fou destituït per la Generalitat—, i l'Audiència de Barcelona.

Per últim, la formació, el 4 d'octubre, d'un nou govern Lerroix, ara amb la participació de quatre ministres de la CEDA, significà l'esclat de la protesta social i autonomista. El dia 5, l'Aliança Obrera havia declarat la vaga general, seguida a Astúries i a Catalunya, malgrat l'absència de la CNT catalana. A Madrid les forces republicanes d'Azana i algunes altres exposaren la seva ruptura institucional amb el Govern radical-cedista i a Barcelona, el conseller Dencàs mobilitzà els escamots d'Estat Català. El vespre del dia 6, el president Companys, d'acord amb el Govern de la Generalitat, proclamava "l'estat català dins la República Federal Espanyola" i, poc després, l'Ajuntament de Barcelona, encapçalat per Pi i Sunyer, se solidaritzava amb les paraules del president Companys.

La resposta governamental fou contundent, tot i que la prudent actitud del general Batet evità a Catalunya els estralls de la repressió manifestats a Astúries. L'exèrcit aixafà els pocs punts de resistència que trobà a la ciutat —la del CADCI entre elles— i a la matinada del 7, el president Companys es rendia al general Batet i poc després ho feia també l'Ajuntament de Barcelona. Companys i el Govern de la Generalitat —amb l'excepció de Dencàs, que fugí per les clavegueres—, el president del Parlament, Casanovas, l'alcalde Pi i Sunyer i els regidors d'ERC i desenes de persones més foren detin-

gudes i confinades al vaixell Uruguai, a l'espera d'un judici militar. El mateix dia 7 el general Jiménez Arenas, nomenat governador general accidental, prenia possessió de la Generalitat. Quatre mil persones eren detingudes a Catalunya i unes trenta mil a tot Espanya. Set mesos després (maig de 1935) el president Companys i els consellers Lluhi, Martí Esteve, Ventura Gassol, Barrera, Comorera i Mesures eren jutjats, condemnats a trenta anys de presó i confinats als presidis de Cartagena i de Puerto de Santa María.

A partir dels Fets d'Octubre, el Govern de la República començà a reduir l'autonomia de Catalunya. D'octubre a febrer del 1935 el govern i les Corts d'Espanya van confiscar el servei de recaptació de les contribucions i la gestió de

Imatge de les metralladores situades a la plaça de Sant Jaume -aleshores, de la República- el matí del dia 7. Generalitat i Ajuntament ja s'havien rendit.

l'escàndol de l'estraperlo— fins que el governador Joan Moles lliurà el poder a Companys, restablert la Generalitat democràtica el febrer del 1936.

Francesc Bonamusa

*Catedràtic d'Història Contemporània
Universitat Autònoma de Barcelona*

"Havia de lluitar pel meu país"

Felip Solé Sabarís té setanta-nou anys. Tot ara s'estima més de mirar-se les coses amb calma i observar i reflexionar. De jove va militar a Nosaltres Sols, grup independentista radical, i en la postguerra va participar activament en la clandestinitat política. Senador el 1977 per l'Entesa dels Catalans va ser regidor de Sanitat a l'Ajuntament de Barcelona, el 1979, durant l'etapa de Narcís Serra. Va deixar el càrrec quan es va aprovar la LOAPA. Després va treballar amb Nacionalistes d'Esquerra.

Per a aquesta entrevista, Solé Sabarís ens rep a Sant Carles de la Ràpita (Montsià) i recorda, des de la calma que transmet el mar al Delta de l'Ebre, el terrabastall de fa seixanta anys.

—Com va ser la vostra participació en els fets del 6 d'Octubre?

—Jo era estudiant de la Facultat de Medicina i formava part de Nosaltres Sols. Tenia dinou anys i estava convençut que havia de lluitar pel meu país. Recordo que em van donar un mosquetó, a mi, que no havia disparat mai cap tret, i em van enviar amb uns quants més al palau de la Virreina. Allí, hi vam passar tota la nit, fent guàrdia, però no vam disparar ni un sol tret. Sentíem sorolls des de lluny, alguns

Felip Solé Sabarís (Lleida 1915) és un dels pocs veterans que encara pot explicar com es van viure a Barcelona els fets del 6 d'Octubre. Aquella tardor arborada del 1934, ell tenia dinou anys i va decidir d'agafar un mosquetó.

trets, però a nosaltres ningú no ens va venir a dir res. A poc a poc, entre la colla que érem, la gent es va començar a cansar. Amb l'excusa que anaven a fer un cafè, ja no tornaven. Quan quedàvem els últims, van venir uns homes. "Ja ha fotut el camp tothom. Aneu cap a casa", ens van dir. "On hem de deixar el mosquetó?", vam demanar-los. Ens van dir que anéssim a deixar les armes al Coliseum, als billars del soterrani que servien de dipòsit d'armes. Tot i que no va passar res, a mi em van ferir a la cama i vaig haver d'anar a curar-me a la vora del Novetats, que era un hospital de sang. Per aquesta ferida insignificant vaig sortir a la llista de ferits, però realment no em vaig fer res, una rascada d'una bala. En sortir de curar-me els soldats de l'exèrcit de Batet em van detenir i em van portar a Capitania General. Allí hi havia una munió de detinguts impressionant. Jo, que aleshores feia cara de nen, vaig adreçar-me a un dels militars i li vaig dir que jo no havia fet res, que havia sortit de casa per anar a la farmàcia i em van deixar marxar.

—Tota la gent disposada a agafar les armes, com vos mateix, estava organitzada d'alguna manera?

—No. El punt de contacte va ser una con-